

Наталля Заяц

«Мы з Нямігі...»

Узаемапрывячэнні

Генадзя Бураўкіна і Васіля Зуёнка

Ніл Гілевіч, Рыгор Барадулін, Генадзь Бураўкін, Васіль Зуёнак, Анатоль Вярцінскі, Міхась Стральцоў, Янка Сіпакоў, Іван Чыгрынаў, Вячаслаў Адамчык і іншыя добра вядомыя ў другой палове 1950-х разам спасцігалі навуку, разам адольвалі цяжкасці і дзялілі радасці ў студэнцкім інтэрнаце.

У адным пакоі на Нямізе, 21 сышліся шляхі двух юнакоў — Генадзя Бураўкіна і Васіля Зуёнка. На працягу некалькіх гадоў студэнты журналісцкага аддзялення і па сумяшчальніцтве пачаткоўцы ў літаратуры жылі поруч. Сёння Васіль Зуёнак з удзячнасцю, настальгіяй і добрым гумарам згадвае час юнацтва ў лірычных творах. Так, у вершы «Прафесар мовы Леў Шакун...» (2011) ажывае «неафіцыйная» сустрэча з аўтарытэтным настаўнікам: «Зваліўшы мову» Шакуну, / З Бураўкіным Гені дзем / Мы зазірнулі ў чайхану — / Па кроплю чаю «рады». / І трэба ж: толькі налілі / (Студэнцкі сціплы шкалік!) — / Узні, як быццам з-пад зямлі, / Каго мы не чакалі. // Прафесар мовы Леў Шакун / (Мо ў знак, што мы не «ўтоплі»?) / Па партызанску «першаку» / Забег «прычайць» кроплю. // Ну што ж, ну што ж, бывае й так: / Галодныя паэты / З прафесарам глынулі ўсмак, / А ён яшчэ й катлеты // Замовіў: «Хлопчыгі, з'ядзім, / З'ядзім — а не закусім», — / Стылёва нас адгарадзіў — / І чарку ўзяць прымусіў». Вядома, для студэнта застолье з прафесарам — з'ява не шараговая, такія кур'ёзныя падзеі помняцца ўсё жыццё: «З экзамену навесяле / У інтэрнат прыйшлі мы. / Ну, хай сабе, ну, хай... — але // Па мове пабрацімы: / Не проста па частунак быў / У нас прафесаровы, — / Не так, не лыкнуць, не абы... — / А за «давоў» мовы!». Як паказаў час, колішнія юнакі сваім шматгадовым служэннем паэзіі апраўдалі «пабрацімства» з вядомым мовазнаўцам, стаўшы не менш аўтарытэтнымі майстрамі слова, чым іх настаўнік, толькі не ў навуцы, а ў літаратурнай творчасці.

Атмасфера нястомных творчых пошукаў, перыяд назапашвання першага літаратурнага вопыту, жыццё ў асяродку калег і аднадумцаў узнаўляюцца і ў зуёнкаўскім вершы 2001 года «Мы з Нямігі», прысвечаным Генадзю Бураўкіну: «Інтэрнат быў настаўнік строгі — / Індульгенцый не выдаваў, / Скараспела рэдакцый парогі / Разам з намі не абіваў. / І вучыў, і даваў заруку, / І салодкі ялей не ліў. / І што выблісне раптам у друку — / Ахалоджваў больш, чым хваліў. / Не згінацца і не схіляцца, / Не выпрошваць лёгкіх дарог, — / На Нямізе крылы юнацтва

Студэнты-першакурснікі аддзялення журналістыкі філалагічнага факультэта БДУ. Васіль Зуёнак, Генадзь Бураўкін, Уладзімір Скапа. Інтэрнат БДУ на вул. Няміга, 21. Мінск, 1954 год.

ва / Разгарнуць інтэрнат нам памог». Няміга, 21 давала не толькі прытулак, але і адмысловую загартоўку, па якой і цяпер пазнаюцца даўнія таварышы: «І па сёння авансаў не просім: / Мы з Нямігі, — такі пакрой. / І ў чупрыны майская просінь / Заблукала — спытаць пра настрой» («Мы з Нямігі»).

Заклучная страфа адсылае да зборніка Генадзя Бураўкіна, з якім ён даволі паспяхова дэбютаваў у 1960-м, неўзабаве пасля заканчэння ўніверсітэта. «Назва "Майская просінь" добра адцяняе свежасць і непаўторнасць юнацкай пары аўтара і яго лірычнага героя, удала перадае жыццярэдасны пафас усёй кнігі», — зазначае ў акадэмічным шматтомніку «Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя» даследчыца З. Драздова. Падкупляюць праўдзівасць інтанацый, рамантычна-ўзнёслая настраёнасць кнігі, лірычны герой якой адкрыты свету: «Сёння я незвычайна радасны, / Ну, не хлопец — усмешка адна: /

Ва ўніверсітэцкім скверыку. Стаяць (злева направа): Рыгор Барадулін, Анатоль Клышка, Васіль Зуёнак, Анатоль Вярцінскі, Генадзь Бураўкін. Сядзяць: Юрась Свірка, Мікола Арочка, Кастусь Цвірка

Цеплынёю дваццаціградуснай / Абагрэла мяне вясна. <...>
// І паветра здаецца мядовым, / І нябёсы — / чысцей і сіней.
/ Я іду — дваццацігадовы, / І дзяўчаты глядзяць на мяне».

Першая кніга Васіля Зуёнка «Крэсіва» прымусіла сябра чакаць — яна пабачыла свет толькі праз шэсць гадоў пасля бураўкінскага дэбюту (праўда, у 1965-м ёй папярэднічаў зборнік вершаў для дзяцей «Вясёлы калаўрот»). У ліку першых у лімаўскай рэцэнзіі «Выспелена ў сэрцы» шчыра вітаў з’яўленне лірычнага зборніка Генадзь Бураўкін. «Гэта кніжка паэта, — упэўнена сцвярджаў нядаўні аднакашнік. — Не “пачынаючага”, не “здольнага”, а — паэта. <...> Гэта паэт са сваім голасам, з высокай культуры, ая радка. Ён паза кніжкай перажыў пару літаратурнай маладосці, пару

вучнёўства. Да сваёй першай (па ліку) кніжкі ён прыйшоў у поўным узбраенні, добра ведаючы высокія сённяшнія патрабаванні да паэзіі і не баючыся іх...». Водгук умяшчае ў сябе прафесійны погляд і высокую ацэнку калегі, захапленне чытача, радасць сябра: «Радуе цэласнасць і шырыня яго светаўспрымання, ашчаднае стаўленне да роднага слова. Радуе яго неспешлівасць і патрабавальнасць. <...> В. Зуёнак не дапусціў у кніжку старых, вучнёўскіх вершаў, якія калісьці друкаваліся ў газетах і, дарэчы, былі не горшымі сярод сваіх “братоў”. І гэта таксама гаворыць аб яго ўдумлівасці».

Менавіта верш з кнігі «Крэсіва» — «Ніхто не пачуў...» — натхніў Генадзя Бураўкіна на тое, каб напісаць паэтычнае прысвячэнне Васілю Зуёнку. Датаваны 1995-м, лірычны тэкст быў уключаны ў «Выбраныя творы» («Кнігазбор», 2009), што сведчыць пра ягоноў каштоўнасць для аўтара.

Па даху грукне яблык уначы,
Падкрэсліць цішу і спакой васковы.
І ты між небам і зямлёй —
нічый,
Як іншапланецянін выпадковы.

Табе пашанцавала неўпрыкмет
Забрацца ў пуню на сухое сена,
З падстрэшша зорку кінуць у Сусвет,
І засмяяцца,
І заснуць імгненна.

І абдымаць туманам сенажаць,
І ветрам пралятаць па-над палямі,
І ў неба рукі лёгкія ўзнямаць,
І чуць зямлю жывую пад нагамі.

І забывацца,
Хто ты ёсць і дзе,
І несці ў сэрцы ўздым і азарэнне...
Пакуль зялёны яблык не ўпадзе
І вернецца зямное прыцягненне.

Генадзь Бураўкін і Васіль Зуёнак на Фестывалі беларускай культуры на Алтай, 1973 год.

У творы трапна і беспамылкова прыкмечана здольнасць Васіля Зуёнка-паэта сягаць у касмічныя вышыні, не страчваючы пры гэтым сувязі са звычайным жыццём, заўважана адначасова прыналежнасць мастака да дзвюх стыхій — нябеснай і зямной. Інтэртэкстуальныя элементы (алюзіі, рэмінісцэнцыі, цытаты) натуральна ўваходзяць у творы-прывячэнні і выступаюць своеасаблівым ключом для разумення аўтарскай інтэнцыі, спасціжэння ідэі твора. Арганічна ўключаныя ў верш вобразы яблыка, што грукнуў па даху, зорак, Сусвету, зямлі, зямнога прыцягнення адсылаюць да тэкстаў-першакрыніц і з'яўляюцца, па-сутнасці, паэтычнымі кодамі мастацкага свету Васіля Зуёнка. Як некалі рэцэнзія «Выспелена ў сэрцы», гэтае прывячэнне не толькі дакладна характарызуе наробак сябра юнацтва, але і выяўляе ўласны літаратурны густ і творчыя прыярытэты Генадзя Бураўкіна.

Адным з прыярытэтаў бураўкінскай паэзіі з самага пачатку стала непрыняцце лозунгавасці і рытарычнасці, хваласпеўства ў гонар уяўных правадыроў і куміраў. Значны рэзананс і шырокую вядомасць атрымаў верш Генадзя Бураўкіна «Адышлі ў нябыт панегірыкі...», ідэйны змест якога якраз і накіраваны на сцвярджанне праўды ў мастацкай творчасці і ў жыцці, на развенчанне літаратурных канонаў папярэдняй эпохі. Напісаны ў 1962 годзе, на ўздыме «адлігі», тэорыі сэрцаў пра грамадскія зрухі і чаканні: «Адышлі ў нябыт панегірыкі / Ціхім вінцікам, раўняй сяўбе. / Людзям хочацца шчырай лірыкі / Не пра вінцікаў, пра сябе <...> // Людзі хочуць, каб званні і славу / Не давалі нікому дарма. / Людзі маюць на гэта права. / Ім дала яго праўда сама...». У 2000 годзе пра рэцыдывы трыасных тэндэнцый гаворыць Васіль Зуёнак у вершы «Вяртанне», створаным «паматывах» працытаванага твора. Інтэртэкстуальная прырода верша відавочная: яна ажыццяўляецца праз эпіграф («Адышлі ў нябыт панегірыкі...». Г. Бураўкін. 1962), а таксама праз выкарыстанне рэмінісцэнцый (узнаўленне асобнага вершаванага радка, некаторых элементаў вобразнай сістэмы, рытміка-інтанацыйнага малюнка). Аўтар канстатуе факт вяртання «панегірыкаў» у літаратурную творчасць і жыццё: «І прытронна ўжо ззяюць мундзірыкі. / І патрону сведчыць бамонд, / Што вяртаюцца панегірыкі / І другі адкрываецца

Святочная вечарына, прысвечаная 75-годдзю Генадзя Бураўкіна, 14 верасня 2011 года.

фронт...», і гэта не можа не засмучаць яго. Расчараванне Васіля Зуёнка ў былых надзеях і засмучэнне сучасным станам рэчаў выяўляецца таксама ў вершы-звароце «Няўжо, Генадзь...» (1996): «Няўжо, Генадзь, / Тацця Гаць, / Радком масцілі / Грэблю, / Каб вылезеш пях той зруйнаваць / Якісьці непатрэбнік?..» Няўдзячы на агульную мінорную танальнасць твора, фінальныя радкі поўняцца аптымістычнай верай у перамогу сапраўдных каштоўнасцей над ілюзорнымі: «Ілжэпрааркі — да пары, / А праўда — несмяротная!..».

Сугучча думак і перакананняў, запачаткаванае ў студэнцкія гады, падмацоўвалася наступным жыццёвым вопытам, нярэдка агульным для абодвух паэтаў. Напрыклад, гэта датычыцца іх

Развітанне з Генадзем Бураўкіным у мінскім Свята-Петра-Паўлаўскім саборы 31 мая 2014 года.

Вечарына памяці Генадзя Бураўкіна ў Палацы мастацтваў
2 верасня 2014 года.

судачыненняў з часопісам «Маладосць», дзе ў розны час яны займалі адны і тыя ж пасады — намесніка галоўнага рэдактара і галоўнага рэдактара. Абодва паэты былі ўганараваны прэміямі Ленінскага камсамола Беларусі і Дзяржаўнай прэміяй імя Янкі Купалы, абодва мелі стаўкі з ААН. У 1985 годзе Васіль Зуёнак у складзе Беларускай дэлегацыі пабываў на 40-й сесіі Генеральнай Асамблеі, Генадзь Бураўкін жа ўвогуле амаль чатыры гады быў пастаянным прадстаўніком Беларусі ў гэтай міжнароднай арганізацыі...

Кожны з равеснікаў, тым не менш намацаў сваю, адзіную сцяжыну ў мастацтве і атрымаў на ёй добры плён. Пра захапленне літаратурным побыткам таварыша гаворыць Васіль Зуёнак у вершы «Вясночная», прысвечаным Генадзю Бураўкіну і напісаным пасля прачытання ягоных «Выбраных твораў». На прозванні паэта, ноч з 27-га на 28-е лістапада 2009 года сталася для яго шчырай размовай і пацвярджэннем душэўнага сугучча з аўтарам выбранага: «Гэта кніга колеру зары — / Гэты том — мне расхінаў нябёсы: / Усю ноч з табой прагаварыў / Сон мой, — як ступаў па зорах босы. // Колькі ўскалыхнулася ў душы / Заімглёных радасцяў і боляў!.. / Гаманілі дні ў начной цішы, — / Гэта гаманілі мы з табою... // Хай цікуе старасць на дварэ / І карціць старой ля нас пагрэцца, — / Не, тых дзён ніхто не адбярэ: / Што было — навекі застаецца. // Знае кніга: сон мой не заснуў, / Ні на хвілю не замружыў вочы, — / Ён бяссонна мне вяртаў вясну / Гэтай лістападаўскаю ноччу».

У Зуёнкавых прысвячэннях Генадзю Бураўкіну асоба адрасата звычайна асацыюецца з вясною. Шмат якія

акалічнасці можна згадаць, разважаючы аб прычынах узнікнення такой асацыяцыі: сярод іх — і агульнае юнацтва, і вясновая назва першага зборніка Генадзя Бураўкіна — «Майская просінь», і толькі ўзмоцненая з часам чысціня і свежасць яго мастакоўскага голасу... Менавіта вясной, 31 мая 2014 года, выдатнага творцу праводзілі ў апошні шлях са Свята-Петра-Паўлаўскага сабора на Нямізе, што наводзіць на роздум пра фатальную прадвызначанасць чалавечых пуцявін, іх невыпадкаваць. На аналогіі паміж апошняй вясной і вясной юнацтва пабудаваны прачула-жалобны, пранізлівы твор-развітанне Васіля Зуёнка «Дзве вясны на Нямізе», прысвечаным памяці Генадзя Бураўкіна: «“Няміга, 21”... / Вясновы адрас юнацтва... / Зямныя шляхі адхадзіў — / Прышоў развітацца... // Паведаць штосьці сябрам — / А дом даўно зруйнаваны... / Няміга... Насупраць храм / З труною, вянкамі ўбранай... // Няўжо гэта ты, Генадзь, / Такі паважны, спакойны, — / Няўжо нам не заспяваць / І чарку не ўзняць ніколі? // Як тое было, дзе вадзіў / Ты рэй інтэрнацкі вясновы: / “Няміга, 21” — / І майская просінь слова. // Няміга... Зноўку вясна, / І майская квецень бушуе. / А ты ўжо ў нябесных снах / І толькі малітву чуеш... // “Няміга, 21”, — / Шапчу я ў тон адпявання: / Паўстань з руінаў — прыйдзі / З сябрам на развітанне. // “Няміга, 21” — / На першым паверсе крама, / Другі, інтэрнацкі, глядзіць / На сціплыя прыступкі храма... // Цяпер па прыступках тых / Выносіцца дамавіна, — / Апошні Нямігі ўздых / У імя Айца і Сына... // Закончаны шлях крыжавы / Дарагай нябеснаю весняй, — / Вясна застаецца жывым: / Вясна яго вечнай песні».

Праз шэсць дзесяцігоддзяў пасля першай сустрэчы Васіль Зуёнак сказаў апошняе «бывай» сябру студэнцкіх дзён. У храме на Нямізе, непадалёк ад месца, дзе некалі квітнела іх агульная вясна і дзе пачыналася новая літаратурная эпоха — філалагічная. ■